

Myšlené a skutečné

Když se v myšlení intencionálně soustředíme na něco, nutně si vypomáháme vytvářením jakéhosi myšlenkového modelu, bez něhož bychom se nikdy nedokázali na příslušnou skutečnost soustředit. Tento model musí ovšem v některých směrech oné skutečnosti „odpovídat“, ale právě jen intencionálně, nikoli skutečně, fakticky. Zároveň nesmíme zapomínat na to, že zmíněný intencionální model je výtvozem naší mysli, našeho vědomí a myšlení, ale že není jeho součástí ani složkou. Z toho zřetelně vyplývá, že musíme připustit vedle říše skutečnosti a vedle říše aktů (výkonů) myšlení ještě jakousi třetí říši oněch intencionálních modelů. Každý intencionální model je v něčem chudší než ta skutečnost, která je s jeho pomocí (jeho prostřednictvím) míněna, myšlena, a to nejenom proto, že mu chybí pravá skutečnost, ale zejména proto, že nikdy nemůže „odpovídat“ příslušné skutečnosti ve všech dalších směrech. Toto ochuzování je prastaré, ale bylo skryto lidskému vědomí vinou nedostatečné reflexe, schopné kriticky přezkoumávat výsledky myšlenkového vytváření či ustavování intencionálních modelů. Vynález jazyka, umožňující m.j. označovat některé skutečnosti určitými názvy, se zdál pouhým slovem zamířit k příslušné skutečnosti. V archaické době se to jevilo tak, jako by slovo (název, pojmenování) přímo přivolávalo onu skutečnost do „přítomnosti“ (neboť o kterékoli skutečnosti bylo mono mluvit, tj. mohla být pojmenována, ani bylo zapotřebí její skutečné přítomnosti. Tato takřka magická schopnost slova byla příliš silná či mocná, než aby dovozovala bedlivější zkoumání toho, jak vlastně jazyk funguje. Teprve řecký vynález pojmů a pojmovosti umožnil, aby takové zkoumání mohlo být zahájeno. Nicméně naskytla se nová překážka, totiž právě neporozumění nebo nedostatečné porozumění tomu, jak funguje pojmovost a pojmy. Pojmy byly v jednom ohledu přeceňovány, především pak pojmy přesné a nejpřesnější, které se jevily jako nanejvýš spjaté se skutečnostmi samými. Pojmy byly převážně chápány jako to, co je pojato (cogitatum), ale protože nebyl rozpoznán rozdíl mezi intencionálním modelem skutečnosti a skutečností samou, byly právě nejpřesnější (nejexaktnější) pojmy přímo deklarovány jako „pravé skutečnosti“. A potvrzení dostatečné zdůvodněnosti této mylné identifikace bylo spatřováno v geometrických útvarech a v číslech.

(Písek, 151117-1.)